



כולנו זקוקים לחסד

מערך שיעור לחג השבועות בעקבות מגילת רות

גורם מעביר: מפקד

לו"ז המערך: 40 דקות

קהל יעד: מפקדים

מטרות המערך:

1. המפקד יכיר את מגילת רות בהקשרו של חג השבועות.
2. המפקד ידון ברעיון החסד והערבות ההדדית המופיעות במגילת רות והקשרן לשירות הצבאי.
3. המפקד ידון בחשיבותה של הלכידות והערבות ההדדית ביחידה הצבאית.

דגשים להעברת הפעילות:

לפניכם מספר קטעים לקריאה ולדיון באמצעותם תוכלו לנהל שיחה ודיון עם פקודיכם על תכניו של החג. ניתן להעביר את המערך בשלמותו או להתמקד בקטע ספציפי לשיקולכם, אולם הקפידו על המבנה הכללי של השיעור.

רקע למפקד/ת על שבועות:

חג השבועות הוא אחד משלושת הרגלים ובמרכזו עומדים מספר תכנים מרכזיים. החג מסיים את תקופת "ספירת העומר", תקופה בת 49 ימים המתחילה בחג הפסח ובמהלכה סופרים את הימים עד לחג השבועות. בימי קדם סימן החג את תחילת הבאת הביכורים והוא סימל את העונה החקלאית החדשה. כמו כן, לפי המסורת בשבועות ניתנה התורה על הר סיני ובתוכה עשרת הדברות. בחלק מעדות ישראל נוהגים לקרוא את מגילת רות, אחת מחמשת המגילות הנמצאות בתנ"ך. מגילת רות מעלה את רעיון החסד והערבות ההדדית, במערך שיעור זה נעסוק בחשיבות רעיונות אלו לחברה וליחידה הצבאית.



חלק א': פתיחה – סיפור המגילה

בקש מהמשתתפים לפתוח את התנ"ך או חלק להם את הקטעים הבאים. קרא יחד עם המפקדים את הקטעים מתוך התנ"ך ולבקש מהם להסביר במילותיהם את המתואר בפרק א' (ניתן לחלק את הקבוצה לזוגות בחלק זה) ולאחר מכן לדון בשאלות המובאות בהמשך.

לפניך תיאור האירוע מתוך מגילת רות בתנ"ך בליווי הסבר:

א ויהי, בימי שפֹּט השֹּפְטִים, וַיְהִי רָעַב, בְּאֶרֶץ; וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לַחֵם יְהוּדָה, לְגוֹר בְּשָׂדֵי מוֹאָב—הוא וְאִשְׁתּוֹ, וּשְׁנֵי בָנָיו. ב וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נָעֲמִי וְשֵׁם שְׁנֵי-בָנָיו מְחִלּוֹן וְכִלְיוֹן, אֶפְרָתִים--מִבֵּית לַחֵם, יְהוּדָה; וַיְבֹאוּ שְׂדֵי-מוֹאָב, וַיְהִיו-שָׁם. ג וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ, אִישׁ נָעֲמִי; וְתַשָּׂאֵר הִיא, וּשְׁנֵי בָנֶיהָ. ד וַיֵּשְׂאוּ לָהֶם, נָשִׁים מֵאֲבֹת--שֵׁם הָאֶחָת עֶרְפָּה, וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רוּת; וַיֵּשְׁבוּ שָׁם, כְּעֶשֶׂר שָׁנִים. ה וַיָּמָתוּ גַם-שְׁנֵיהֶם, מְחִלּוֹן וְכִלְיוֹן; וְתַשָּׂאֵר, הָאִשָּׁה, מִשְׁנֵי יְלָדֶיהָ, וּמֵאִשָּׁה. ו וַתָּקָם הִיא וְכִלְתֶּיהָ, וַתָּשָׁב מִשְׂדֵי מוֹאָב: כִּי שָׁמְעָה, בְּשָׂדֵה מוֹאָב--כִּי-פָקַד ה' אֶת-עַמּוֹ, לְתֵת לָהֶם לַחֵם.

המשבר הראשון – לאומי: "וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ". משפחת אלימלך מבית לחם בוחרת להגר לארץ מואב.

המשבר השני - משפחתי: "וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נָעֲמִי". נעמי והבנים נשארים במואב ואפילו מנסים להשתקע "וַיֵּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מֵאֲבֹת שֵׁם הָאֶחָת עֶרְפָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רוּת וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים".

המשבר השלישי - מות הבנים: רק שלש הנשים האלמנות נשארות, אבל יש אור בקצה המנהרה. בבית לחם כבר יש לחם "כִּי פָקַד ה' אֶת עַמּוֹ".

ז וַתֵּצֵא, מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה-שָׁמָּה, וּשְׁתֵּי כִלְוֹתֶיהָ, עִמָּה; וַתֵּלַכְנָה בְּדֶרֶךְ, לְשׁוּב אֶל-אֶרֶץ יְהוּדָה. ח וַתֹּאמֶר נָעֲמִי, לְשְׁתֵּי כִלְוֹתֶיהָ, לִכְנֹה שְׁבָנָה, אִשָּׁה לְבֵית אִמָּה; יַעֲשֶׂה (יַעֲשֶׂה) ה' עִמָּכֶם חֶסֶד, כְּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִמָּתִים וְעִמָּדִי. ט יִתֵּן ה', לָכֶם, וּמִצָּאֵן מִנוּחָה, אִשָּׁה בֵּית אִשָּׁה; וְתִשָּׁק לָהֶן, וְתִשָּׂאנָה קוֹלָן וְתִבְכְּיָנָה. י וַתֹּאמְרָנָה-לָּהּ: כִּי-אֲתָךְ נָשׁוּב, לְעַמִּי. יא וַתֹּאמֶר נָעֲמִי שְׁבָנָה בְּנָתִי, לָמָּה תֵלַכְנָה עִמִּי: הַעוֹד-לִי בָנִים בְּמַעֲי, וְהָיוּ לָכֶם לְאֲנָשִׁים. יב שְׁבָנָה בְּנָתִי לָכֵן, כִּי זָקַנְתִּי מִהָיֹת לְאִישׁ: כִּי אֶמְרָתִי, יִשְׁ-לִי תִקְוָה--גַּם הָיִיתִי הַלֵּילָה לְאִישׁ, וְגַם יְלָדְתִי בָנִים. יג הַלָּהֵן



תִּשְׁבְּרָנָה [=תַּחֲכֶנָּה], עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ, הֲלֵהוּ תַעֲנֶנָּה, לְבִלְתִּי הִיּוֹת לְאִישׁ; אֶל בְּנֹתַי, כִּי-מֵר-לִי מֵאֵד מְכֶם--כִּי-יִצְאָה בִּי, יַד-ה' . יָד וְתִשְׁנֶנָּה קוֹלָן, וְתִבְכְּיֶנָּה עוֹד; וְתִשְׁקַע עֶרְפָּה לַחֲמוֹתַי, וְרוֹת דְּבָקָה בָּהּ. טו וְתֹאמַר, הִנֵּה שָׂבָה יְבַמְתָּךְ, אֶל-עַמָּה, וְאֶל-אֱלֹהֶיהָ; שׁוּבִי, אַחֲרַי יְבַמְתָּךְ. טז וְתֹאמַר רוֹת אֶל-תַּפְגְּעֵי-בִי[=תַּפְצִירֵי בִי], לְעִזְבֹּךְ לְשׁוּב מֵאַחֲרָיִךְ: כִּי אֶל-אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי, וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֶלֶיךָ--עַמָּךְ עַמִּי, וְאֶל-הַיְיָ אֱלֹהֶיךָ. יז בְּאֲשֶׁר תִּמְוֹתֵי אֲמוֹתַי, וְשֵׁם אֶקְבְּרָךְ; כֹּה יַעֲשֶׂה ה' לִי, וְכֹה יוֹסִיף--כִּי הַמּוֹת, יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֶךָ.

נעמי ושתי כלותיה – רות וערפה – יוצאות לארץ יהודה. בדרך, מנסה נעמי לשכנע אותן להישאר במואב ולא לבוא עימה: "לָמָּה תִּלְכְּנָה עִמָּי? הֲעוֹד לִי בָּנִים בְּמַעֲי וְהָיוּ לָכֶם לְאֲנָשִׁים?" - לערפה ורות אין עתיד במשפחת נעמי, מוטב להן להישאר במואב ולהינשא מחדש. ערפה משתכנעת ונפרדת. אבל רות מתעקשת להישאר. היא מבינה את משמעות הוויתור ובוחרת בנעמי ובעמה על פני הקמת משפחה חדשה בארץ מואב, מולדתה: "כִּי אֶל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי, וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֶלֶיךָ, עַמָּךְ עַמִּי וְאֶל-הַיְיָ אֱלֹהֶיךָ. בְּאֲשֶׁר תִּמְוֹתֵי אֲמוֹתַי וְשֵׁם אֶקְבְּרָךְ."

שאלות לדין ושיחה:

- מדוע, לדעתכם, בחרה רות להישאר עם חמותה הזקנה ועמוסת הצרות?
- מהו חסד¹ כיצד הוא בא לידי ביטוי במהלך המגילה?
- החסד שעשתה רות עם נעמי כרוך בהקרבה עצומה. האם חסד יכול לבוא לידי ביטוי גם במעשים קטנים יותר?

¹ חסד – מלון אבן שושן: "טובה מרובה, צדקה, מעשה אהבה ונדיבות לב, יחס לפנים משורת הדין". לקסיקון לתרבות ישראל: "מילה מקראית המציינת מעשה של טוב לב ונדיבות, שנעשה לעתים מבלי לצפות לתמורה".



חלק ב': דיון בעקבות מקורות שונים העוסקים ברעיון החסד והערבות ההדדית

מקור 1: התחשבות באחר ולא בעצמי

קראו את הקטע הבא:

האם נתקלתם בעבר בסיטואציה בה אדם אחר עשה עמכם חסד? רות מקריבה את עתידה, את שאיפותיה, רצונותיה, לטובת החותנת הזקנה שלה. רות בוחרת לקשור את גורלה יחד עם גורלה של נעמי ויחד עם גורלו של עם ישראל כולו. יש במעשה אמיץ זה חשיבה על הזולת ולא על האני, התחשבות באחר ולא בעצמי... רות במעשיה הציבה לנו רף עליון קשה להשגה... מה היה שכרה של רות? על פי התנ"ך זכתה רות ויצא ממנה דוד המלך אשר הנהיג את עם ישראל באחת מתקופותיו היפות ביותר. מלך ישראל ראוי שינק כבר מחלב אימו את נושא החינוך והויתור, מלך ומנהיג חייב לחשוב קודם כל על טובת עמו ורק אחר כך על טובתו האישית. כך היה דוד המלך, כך הייתה רות המואביה.

(הרב חגי גרוס, ראש מנהל חברה ונוער במשרד החינוך, מתוך: "עד שהמוות יפריד בינינו", 2004)

בדבריו של חגי גרוס הוא מתייחס לאמירה של חז"ל כי בזכות החסד שגמלה רות עם נעמי היא זכתה לכך שנכדה יהיה דוד המלך שיעמוד בראשו של עם ישראל.

שאלות לדיון ושיחה:

- מהי תכונת המנהיגות החיונית לפי חגי גרוס?
- האם אתם מסכימים עם קביעה זו? ניתן לראות את השירות בצה"ל כחסד של כל משרת עם עם ישראל לדורותיו, עם מדינת ישראל והדורות הבאים. אך האם החסד בתוך צה"ל, בין אדם לחברו, היא תכונה הנדרשת גם ממפקד בצה"ל? כיצד כקצינים לעתיד נוכל לאתר פקודים שלנו הזקוקים לחסד? כיצד נדע לאתר לאיזה חסד הם זקוקים?



מקור 2: כולנו זקוקים לחסד

קראו את השיר הבא "כולנו זקוקים לחסד" מאת נתן זך:

שהאושר לא מחייך, שמה שניתן אי פעם לא ילקח לעולם.	כולנו זקוקים לחסד, כולנו זקוקים למגע. לרכוש חום לא בכסף, לרכוש מתוך מגע. לתת בלי לרצות לקחת ולא מתוך הרגל.
שיש לכל זה טעם, גם כשהטעם תם... בואי ואראה לך מקום שבו עוד מאיר אור יום.	כמו שמש שזורחת, כמו צל אשר נופל. בואי ואראה לך מקום שבו עוד אפשר לנשום.
כולנו רוצים לאהוב, כולנו רוצים לשמוח. כדי שיהיה לנו טוב, שיהיה לנו כח.	כולנו רוצים לתת רק מעטים יודעים איך. צריך ללמוד כעת
כמו שמש שזורחת...	

נתן זך (נולד ב-13 בדצמבר 1930 בברלין) הוא משורר, עורך, מתרגם, מבקר שירה ופזמונאי ישראלי. זך הינו חתן פרס ישראל לשנת 1995.

שאלות לדיון ושיחה:

שיר זה של נתן זך, הפך במשך השנים למעין המנון על ערך החסד והנתינה בהקשרים שונים.

לכל מעשה חסד שני צדדים – הצד המעניק והצד המקבל – ואפשר היה לחשוב שהזקוק לחסד הוא הצד המקבל, ואילו הצד המעניק יכול היה להמשיך בחייו גם מבלי לעזור לזולתו. נתן זך תיאר תהליך של נתינה ששני הצדדים זקוקים לו ותלויים בו.

בקש מהמשתתפים לקרוא את השיר (אפשר בזוגות) ולסמן את המקומות בשיר המתייחסים לאופן שבו מעשה החסד משפיע על הצד המעניק.

1. מה מרגיש המקבל כשהוא זוכה לחסד שכזה?



2. מה מרגיש הנותן?
3. ספרו על חוויה אישית שלכם כנותנים או כמקבלים. אילו רגשות ליוו את החוויה?
4. האם אתם רואים בשירות בצה"ל תרומה וחסד עם ישראל ועם החברה בישראל? מדוע?
5. האם ביחידה שלנו יש מקום של חסד? באילו מובנים?
6. מה כל אחד מאתנו יכול לתרום כדי להפוך את היחידה למקום בו קיים יותר חסד?
7. לאחר שנאסוף מהמשתתפים את התשובות, נציע שאלה לדיון מסכם:
כולנו רוצים לתת רק מעטים יודעים איך... " האם אתם מסכימים עם קביעה זו?
האמנם כולם רוצים לתת?

חלק ג': דגשים לסיכום מפקד/ת:

- למדנו על משמעות מגילת רות.
- עסקנו ברעיון החסד והעזרה ההדדית.
- ראינו שהשירות בצה"ל במידה רבה הינו חסד עם החברה ועם הציבור הישראלי.
- דנו בתפקיד הנתינה והעזרה ההדדית וחשיבותה לחוזקה של היחידה.
- להרחבה ניתן להשתמש בהגדרת מושג הלכידות ומשמעותו בשירות הצבאי מתוך 'עקרונות המלחמה': מידת הגיבוש והאמון ההדדי בין חברי הקבוצה מספקת לחברי הקבוצה ביטחון ותמיכה במצבים קשים ויוצרת מחויבות אצל חברי הקבוצה, בינם לבין עצמם וכלי הקבוצה כמכלול. הלכידות משפיעה על המורל של החיילים והיחידה. (עקרונות המלחמה, אבן יסוד האדם).
- הבא בפני חיילך את ה"אני מאמין" הפיקודי שלך על חשיבותה של הרעות והלכידות ומשמעותה למשימה הצבאית.

חג שמח!